

მწყმისი

მი ვარ მწყმისი კეთილი: მწყმისმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდვის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).

ვბოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ იყოს სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).

მოვედით ჩემდა ყოველნი მასურაღნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 18

1883—1893

30 სექტემბერს

გ ა ზ ე თ ი ს თ ვ ა ს ი :

«მწყმისი»	«მწყმისი» რუსული გამოცემით
12 თვეით 5 მან.	12 თვეით 6 მან.
6 — 3 —	6 — 4 —

ფულისა და წერილების გაგზავნა შეიძლება ამ ადრესით: *Въ Кавриани, въ редакцію „Мѣсяца“ и „Пастыря“.*

ყველა სტატიები და კორექსონდენციები, რომელიცა იქნებიან დასაბეჭდავთ გამოგზავნილნი ვრცელად და გასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთაგან წელ-მოწერილნი.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯით უკანვე დაებრუნოს.

სტატიები მიიღებიან რუსულს ენაზედ დაწერილიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

რა ძღვეთაობაშია სწავლა-აღზრდის საქმე საქართველოს საქსარწროსოფს სასულიერო სასწავლებლებში?

(გაგრძელება *)

წინა წერილში ჩვენ მოვიყვანეთ ოფიციალური და სარწმუნო ცნობები იმის შესახებ, თუ როგორ მიდის სწავლის საქმე თბილისის მართლ-მადიდებელ სასულიერო სემინარიაში, რომელიც ერთად ერთი საშუალო სასულიერო სასწავლებელია მიიღეს სა-

იხ. «მწყმისი»-ს მე-17 №, 1893 წ.

ქართველოს საქსარწროსოფი. ამ ოფიციალური ცნობებიდან სჩანს, რომ ამ სამი უკანასკნელი წლის განმავლობაში სწავლის საქმე ჩვენს სემინარიაში თან-და-თან უკან იწეეს. სახელდობ 1890⁰/₁ წელში წარმატებით მოსწავლე მოწაფეთა რიცხვს შეადგენდა 66,5⁰/₁₀₀ ხოლო უარვის მოწაფეთა რიცხვს 33,5⁰/₁₀₀ შემდეგ წელში წარმატებით მოსწავლე მოწაფეთა რიცხვი იყო 56,4⁰/₁₀₀, ხოლო უარვის მოსწავლეთა რიცხვი 43,6⁰/₁₀₀; წელს კი წარმატებით მოსწავლეთა რიცხვი შეადგენს 44,6⁰/₁₀₀, ხოლო უარვის მოწაფეთა რიცხვს — 55,4⁰/₁₀₀. სამწუხაროდ დღეს ჩვენ ხელთ არა გვაქვს ნამდვილი ოფიციალური ცნობები, თუ როგორ მიიღოდა წინა წლებში სწავლის საქმე ჩვენს

სასულიერო ოთხ-კლასიან სასწავლებლებში, რომელნიც ექვემდებარებიან თბილისის სასულიერო სემინარიას, მაგრამ ეჭვი არ არის, რომ ამ სასწავლებლებშიაც წარმატებით მოსწავლე მოწაფეთა რიცხვი თან-და-თან კლებულობს. რას უნდა მივაწეროთ ამისთანა სამწუხარო მოვლენა? ჩვენი მასწავლებლები ამ სამწუხარო მოვლენის მიზეზს სხვა-და-სხვა დროს სულ სხვა-და-სხვა ნაირად ხსნიდნენ.

ერთ დროს სწავლის საქმის ცუდად მსვლელობის მიზეზად ასახელებდნენ მასწავლებლების მოუშაღებლობას და მათი ნივთიერი მდგომარეობის შესაფერად განუკარგებლობას. უმთავრესად ბრალს სდებდნენ მასწავლებლებს, რომელთაც მარტო სემინარიაში ჰქონდათ სწავლა დამთავრებული და ფიქრობდნენ, მასწავლებლობა მარტო აკადემიაში სწავლა-დამთავრებულ პირთ უმეცლოთ. დღეს ჩვენს სემინარიაში ყველა მასწავლებლები უმაღლეს სასწავლებლებში სწავლა დამთავრებულნი არიან. ხოლო ჩვენს ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებლებში სემინარიელები მარტო მოსამზადებელ და პარალელურ განყოფილებებში თუ არიან დღეს მასწავლებლად, თორემ სხვა კლასებში აკადემიელებია. ჯამაგირებიც აკადემიელებს ისეთივე ეძლევათ, როგორც გემნაზიის მასწავლებლებს და ჯამაგირს გარდა ხანდის-ხან საჩუქრებსაც იღებენ იმ ფულებიდამ, რომელიც შემოდის სასწავლებელში ერის კაცების შეილების სასწავლებელ ფასად. მაშა ხადამე ზემოთ დასახელებული მიზეზი დღეს სრულიად უსაფუძვლოა და მოკლებულია სიმართლეს.

როცა ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებლებში მარტო სემინარიელები ასწავლიდნენ, ბევრსა სწერდნენ იმ პირთ წინააღმდეგ, რომელნიც ამტკიცებდნენ, რომ აკადემიის «დიპლომი» სრულებით არ არის იმისი უტყუარი საბუთი, რომ მარტო მის მექონეს შეეძლოს კარგი მასწავლებლობა და სემინარიელს კი არა. ეს პირნი ამტკიცებდნენ, რომ მასწავლებლების დაფასების დროს სახეში უნდა ვიქონიოთ მოწოდება და სიყვარული მასწავლებლისათვისის საქმისადმი და არა მარტო ერთი აკადემიური «დიპლომი»-ო. მაგრამ ბევრს არ სწამდა და არც დღეს სწამს ეს ჭეშმარიტება, რადგან ეს ჭეშმარიტება, ზოგიერთების აზრით, ამცირებს აკადემიაში სწავლა-დამთავრებულ პირთ სემინარიელების წინაშე. ზოგიერთს ვერას გზით ვერ დაარწმუნებ, რომ კარგად

მომზადებულ სემინარიელს ისეთივე წარმატებით შეუძლია ასწავლოს ოთხ-კლასიან სასწავლებლებში ყველა საგნები, როგორც აკადემიელს. როგორც დაარწმუნებთ ზოგიერთ აკადემიელს, რომ კატეხიზოს, საღმრთო ისტორიის და არითმეტიკის სწავლების საქმისათვის აკადემია ისეთ რამეს არ იძლევა, რომელიც არ იკოდეს სემინარიელმაც. ერთი და იგივე საქმისა და შრომისათვის ერთს ეძლევა მომეტებული ჯამაგირი და მეორეს ნაკლები. თუ ადგილს და შრომას ენიშნება ჯამაგირი, მაშინ როგორც აკადემიელს, ისე სემინარიელს ერთი და იგივე ჯამაგირი უნდა ეძლეოდეს და რომ სემინარიელები აკადემიელებზე ნაკლებად არ მუშაობენ ჩვენს სასწავლებლებში, ამას ცხადათ ამტკიცებს უწმ. სინოდისგან და ჩვენი სემინარიელად დანიშნული რევიზორების ანგარიშები (ОТЧЕТЫ).

აკადემიაში სწავლა დამთავრებული პირნი ისე გამრავლდნენ, რომ დღეს ბევრი მათგანი უადგილოდ დადის, რადგან სემინარიებში და ოთხ-კლასიან სასწავლებლებში ადგილი აღარ არის თავისუფალი, რომ მათ მისცონ. ამიტომ ამას წინეთ უწმიდესმა სინოდმა გამოუცხადა აკადემიელებს, რომ მათ დროებით დაეჭირათ მასწავლებლის ადგილები საეკლესიო-სამრევლო სკოლებში და ეს სამსახურა ჩაერციხებოდათ მათ სამსახურში. აქ უნებლიეთ გვაგონდებიან საწყალი სემინარიელები, რომელნიც კაი ხანი მსახურებდნენ და დღესაც მსახურებენ ოთხ-კლასიანი სასწავლებლების მოსამზადებელ კლასებში; ამ მასწავლებლებსაც ისე უკლებდნენ ჯამაგირილამ პენსიისათვის 2⁰/₀, როგორც სხვა მასწავლებლებს და მხოლოდ ამ ბოლო დროს შეიტყვეს მათ, რომ მოსამზადებელი კლასების მასწავლებლებს პენსია არ მიეცემათო, მხოლოდ მათგან დატოვებული 2⁰/₀ გამოუანგარიშეს და დიდი ხნის მათი მუყიათი და სასარგებლო სამსახურის ჯილდოდ უკანვე დაუბრუნეს.

ნუ თუ ოთხ-კლასიანი სასწავლებლების მოსამზადებელ კლასებში სამსახური ნაკლებია საეკლესიო-სამრევლო სკოლებში სამსახურზე? ამ საგნის შესახებ ჩვენ სხვა დროს მოველაპარაკებით მკითხველებს და დღეს კი ისევ ჩვენ უმთავრეს საგანს დაუბრუნდებით:

რადგან აკადემიაში კურს დამთავრებულნი ისეც ბევრნი იყვნენ, სემინარიელებს ვინა მისცემდა მასწავლებლობის ადგილს ოთხ-კლასიან სასწავლებლებში, თითქმის ყველა ადგილები აკადემიელებმა დაიკავეს

სასულიერო ოთხ-კლასიან სასწავლებლებში: სამღვდელ-ლოცებას მოემატა ხარჯი სასულიერო სასწავლებლის შესანახავად, მაგრამ სამღვდლოება დაიმედებული იყო, რომ ნაცვლად სწავლის საქმე კარგად წავიდოდა. მაგრამ სტატისტიკური ცნობები სულ სხვას გვიჩვენებს.

ერთ დროს სემინარიის მასწავლებლები უკანვე აბრუნებდნენ ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებლებში სწავლა-დამთავრებულ ყმაწვილებს და სემინარიაში არ იღებდნენ, რადგან მთის აზრით ყმაწვილები ხეირიანად ვერ იყვნენ მომზადებული ოთხ-კლასიან სასწავლებლებში სემინარიაში სწავლა-დამთავრებულ მასწავლებლებსაგან. ამის გამოც საჭიროდ დანახეს, რომ ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებლებში მასწავლებლად უსათუოდ აკადემიელები დანიშნულიყვნენ. დღეს მართლაც უმეტესად აკადემიელები არიან დანიშნულნი მასწავლებლად ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებლებში. ამის შემდეგ მოსალოდნელი იყო, რომ ჩვენს სემინარიაში უფრო ბევრ ყმაწვილებს მიიღებდნენ ოთხ-კლასიანი სასულიერო სასწავლებლიდან. ამ ბოლო წლებში სემინარიის პირველ კლასში შეესვლელ პირთათვის ეგზამენებიც მოსპეს და ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებლების სამმართველოებს მიანიჭეს უფლება აღერჩათ სწავლა-დამთავრებულ მოწაფეთა შორის საუკეთესო მოწაფეები და გაეგზავნათ სემინარიაში, სადაც ასეთ მოწაფეებს გამოუცდელად იღებენ. მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენი ოთხ-კლასიანი სასწავლებლების სამმართველოები ძლიერ ცოტა ყმაწვილებს აგზავნიან სემინარიაში. ექვსი სასულიერო სასწავლებლის მეოთხე კლასებში 215 მოწაფე ყოფილა წელს. სახელდობ: თაილისისაში 30, ქუთაისისაში—75, გორისაში—23, თელავისაში—20, ახალ-სენაკში—37 და ოზურგეთისაში—20. ამ 215 მოწაფეში ჯეროვანად მომზადებული და ღირსი სემინარიის პირველ კლასში გასაგზავნად აღმოჩენილა 94, ანუ 44,3%, ხოლო 121 მოწაფე ე. ი. 55,7% უცენიათ უღირსად და უარვისად სემინარიაშიდ გასაგზავნათ.

არ შეიძლება სთქვას კაცმა, რომ სასწავლებელში კარგად მიდიოდეს სწავლა-ღზღის საქმე, როცა უარგია მოსწავლეთა რიცხვი აღმატება წარმატებით მოსწავლეთა რიცხვს. პირველად გასაოცარ ის არის, რომ ძეოთხე კლასებში ყველგან მოსწავლეთა რიცხვი ნაკლებია სხვა კლასებთან შედარებით. წელს ყველა

ჩვენს ოთხ-კლასიან სასწავლებლებში სწავლა შეუსრულებია 215 მოწაფეს და მათგან მარტო 94 მოწაფე უცენიათ ღირსეულად სემინარიის პირველ კლასში გასაგზავნად. მაშასადამე ჩვენ უფლება გვაქვს, ვთქვათ, რომ სემინარიაშიდ გასაგზავნად აღმოურჩევიათ მხოლოდ ღირსეულნი და ნიჭიერი მოწაფეები*). ასეთი დიდის გამჭირაობით აგზავნიდენ მოწაფეებს სემინარიის პირველ კლასში წინა წლებშიაც. იმედი გვქონდა, რომ ოთხ-კლასიანი სასწავლებლის სამმართველოებსაგან ასე წინდხედით აღმოჩნეულნი მოწაფეები წარმატებით ისწავლიდნენ სემინარიაში. არა ვის არა აქვს უფლება სთქვას, რომ ოთხ-კლასიან სასწავლებლებიდან გაგზავნილი მოწაფეები მოუშვადებელნი იყვნენ და არ შეეძლოთ სწავლა სემინარიაში. მაგრამ საქმით კი სულ სხვა სამწუხარო ფაქტებს ვხედავთ. ოთხ-კლასიან სასწავლებლებიდან გაგზავნილი საუკეთესო მოწაფეები მინც კიდევ ძლიერ ცუდად სწავლობენ სემინარიაში და ცუდად მოსწავლე მოწაფეთა რიცხვი ყოველ წლობით მატულობს.

ავილოთ სემინარიის პირველ კლასში მოსწავლეთა სიები და გადავსინჯოთ.

1890 ¹ / ₁ წ. კარგად სწავ.	64,9%	ცუდად სწავ.	35,1%
1891 ¹ / ₂ — — —	52,2%	— — —	47,8%
1892 ¹ / ₃ — — —	36,4%	— — —	63,6%

დაუთხოვნიათ სემინარიიდან 91 წელში—5,1%; 92 წ.—8,3%, ხოლო 1893 წ.—27,8%. სწორეთ საკერველია, რომ უმეტესი ნაწილი მოწაფეებისა ცუდად სწავლობს და ეს რიცხვი, სამწუხაროდ. ყოველ წლობით მატულობს!...

რა არის ამ სამწუხარო მოვლენის ნამდვილი მიზეზი? ზოგიერთები ამ ნორმალური მოვლენის მიზეზად შემდეგს ასახელებენ: საქართველოს საექსარხოსო ძლიერ მოშორებულია რუსეთს, ეს მხარე დასახლებულია სხვა-და-სხვა თემით, რომელნიც სხვა-და-სხვა ენაზე ლაპარაკობენ, აქაური მკვიდრი ძნენაღდ ითვისებს რუსულ ენას, სამღვდლოების შვილები ხეირიანად არ არიან მომზადებულნი და გონებითაც ნაკლებნი არიან და სხვა... სწორეთ

*) სემინარიის პირველ კლასში გაგზავნილ მოწაფეთა შორის 61 მოწაფეს გაუთავებია სწავლა პირველი რიგით (первая), ხოლო 33 მეორე რიგით. ეს ცნობები ამ 1892¹/₃ სამოსწავლო წლისა არის. მაგრამ არც წინა წლებში ყოფილა სემინარიის პირველ კლასში გაგზავნილი ამაზე მთავებული მოწაფე

ამაგებში ხედვენ ზოგიერთი მასწავლებლები მის მიზნებს, რომ ჩვენს სასწავლებლებში სწავლა-აღზრდის საქმე ასე ცუდად მიდის და ამით იმართლებენ თავსაც. მაგრამ რამდენადაც ეს საბუთები საფუძვლიანია, ამაზე შემდეგ მოველაპარაკებით მკითხველს.

დამ. დ. ლამაშიძე

(შემდეგა იქნება).

სოხუმის ახალი ეპისკოპოსი პეტრე.

ჩვენმა მკითხველებმა უკვე უწყიან, რომ სოხუმის ახალ ეპისკოპოსად დანიშნა კიევის სასულიერო სემინარიის რექტორი არქიმანდრიტი პეტრე. მოკვავს ზოგიერთი ბიოგრაფიული ცნობები ყოველად სამღვდელთა პეტრეს შესახებ: ყოველად სამღვდელთა პეტრე შობილად არის 35 წლია. მაშასადამე მათი მეუფება რუსეთის ეკლესიის ყველა მღვდელ-მთავრებზე ახალგაზდა. იგი დაბადებულა და აღზდილა მოსკოვში, იგი არის შილი კოლლეჟსკი სკრეტრისა და ერის კაცობაში ეძახოდენ ალექსი ნიკოლოზის ძეს დუგოვს. მას პირველად სწავლა დაუმთავრებია მოსკოვის მეორე კლასიკურ გიმნაზიაში 1877 წელში და იმავე წელში შესულა მოსკოვის უნივერსიტეტში ისტორიულ-ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე; აქ სწავლა დაუმთავრებია 1881 წელში კანდიდატის ხარისხით და როგორც უნივერსიტეტის ერთი საუკეთესო მოწაფეთაგანი, იგი დაუტოვებიათ უნივერსიტეტშივე, რომ მომზადებულიყო პროფესორის თანამდებობისათვის. 1883 წ. კანდიდატს დუგოვს მშვენიერად დაუტყერია ეგზემენი და მიუღია მაღისტრობის ხარისხი.

1884 წელს ალექსი ნ. დუგოვი აღკვეცილა ბერად და სახელად უწოდებიათ პეტრე; შემდეგ მალე უკუ-თხებიან მთავარ-დიაკვნად და ბერ-მონაზვნად და მუჟიათ ლექციების მოსამენად მოსკოვის სასულიერო აკადემიაში, მეოთხე კურსის სტუდენტებთან ერთად ისტორიულ განყოფილებაში.

სიტყვიერი გამოცდის და დაწესებული თხზულების დაწერის შემდეგ ბერ-მონაზონ პეტრესთვის აკადემიის რჩევას მიუტია ლეთის-მეტყველების ხარისხი და ერთი წლით დაუტოვებიათ აკადემიაშივე პროფესორის თანამდებობაზე მოსამზადებლად.

1885 წელში ბერ-მონაზონი პეტრე დაუნიშნა ვიფანის სემინარიის ინსპექტორად, ხოლო 1889 წელში ვლადიმირის სემინარიის რექტორად და აუციანიათ არქიმანდრიტის ხარისხზე. 1890 წელში გადასულა მოსკოვის სასულიერო აკადემიის ინსპექტორის და პროფესორის თანამდებობაზე, აქედან 1892 წელში იგი დაუნიშნა ვიფანის სასულიერო სემინარიის რექტორად.

კიევის სასულიერო სემინარიის რექტორად მყოფობის დროს ყოველად სამღვდელთა პეტრე ყოფილა ადგილობრივ სასულიერო ქურნალს «Руководство для сельских пастырей»-ის რექტორად. ამ ქურნალში იბეჭდებოდა მათი მეუფების სტატიები და მოძღვრებანი. აგრეთვე ცალკეც დაბეჭდილი ზოგიერთი მისი ნაწერები.

„მეუფისი“-ს კორამსკონდენცია

სოფელ ოზჩიდავან.

სერის რკინის გზის სადგურიდან სამხრეთით სძევს სოფელი ოზჩა. მდებარეობა და ჰაერი ამ სოფლისა ძლიერ კარგია. დღემდის ამ სოფელში ბლომად მოდიოდა ლენოა, მაგრამ დღეს, ჩვენდა სამწუხაროდ, თითქმის ყველა მემამულეების ვენახებში (ფილოქსერის დასის გამოკვლევით) ფილოქსერა აღმოჩნდა. დიდ დარდში არიან აქაურნი მცხოვრებნი ამ სენისაგან, რადგან ლენოა ამათი ერთად ერთი სიმდიდრე. წელს მეტის მეტი გვალვისაგან ამ სოფელსაც, როგორც საზოგადოთ ზემო იმერეთს, შამშილი მოელის. სიმიდი თითქმის ეხლავე ჩალად აჭრეს, რადგან ტაროს აღარ იკეთებს. პურს აქ იშვიათად სთესენ. მცხოვრებნი ამ სოფლისა დიდ შიშში იყენ და არიან, რომ ამ დიდ გვალვას შარშანდულად დაუბატონებელი სტუმარიც—ხოლერაც არ მოყვება. ყველა მახლობელ სოფლებში მოხელეები და ნამეტურ მღვდლები ზომებს ლებულობენ შესახებ ხალხის სუფთად ცხოვრებისა და სმა-ჭამისა. მაგრამ ოზჩა-კი ამგვარ მოხელეებს და ნამეტურ მღვდლებსაც, კი ხანია, მოკლებულია. მკათათვის უკანასკნელს რიცხვებში ხანგრძლივს ავადმყოფობის შემდეგ, ერთი გლეხის მიუღლა გარდაიცვალა, რომელიც წყალმაკით იყო ავით; ჩვეულებისამებრ მიცვალებული საბი დღე სახლში ესვენა, და რადგან მეოთხე დღე ოთხშაბათი იყო, მიცვალებული მღვდლის რჩევით და თანხმობით ერთი დღე და ღამე ეკლესიაში დაასვენეს; მიცვალებული სიცოცხლეშიდღე ცუდი სენისა და მოუვლელობისა გამო ჰყარა და შემდეგ ოთხის

დღისა სრულიად დაიშალა და წყლათ იქცა. იატაკი ეკლესიისა ცემენტით ითვლება, მაგრამ უმეტესი ნაწილი ზღობის არის. წყლათ წასრული მყარალი სუნი მიცვალეულისა იმოდენათ გაუჯდა ეკლესიის იატაკს, რომ დღესაც სჭირს შიდ განგრება. როდესაც მიცვალეულის ეკლესიაში ესვენა, ისეთი საოცარი სუნი იდგა მთლათ ეკლესიის გალავანში, რომ მხლობლათ მამოყარი ღორები გალავანშიდ მოგროვდნენ (ეკლესიას გალავანი არა აქვს) და თვლით რომ ვერას ხედავდნენ, ეკლესიაში მიცვიოდნენ, რომ კლიტე-ბოლქომს არ შეეჩერებია. დღესაც მიცვალეულის სამარე ღობით არის შეგავული, რადგან ღორები საფლავის ამოთხრას აპირებდნენ. მიზეზი ამგვარის მოქმედებისა ის იყო, რომ ქრისთფლების აზრით ოთხშაფათი დღე ნაქიანია და ამ დღეს მიცვალეულის დასაფლავება არ შეიძლება და მღვდელმაც ამ აზრს ბანი დასცა. ეს საზიზღარი სუნი იმოდენათ გაძლიერდა ტუძარში, რომ მთელი მარიამობის მარხვა მაზიარებელმა ხალხმა უმეტესი ნაწილი ეკლესიის გალავანში გაატარა და არა ეკლესიაში. 6 მარიამობისთვის ერთს მაზიარებელს პატივცემულს ადამიანს გულის რვეა აუტყდა. ნუ თუ ეს საზიზღარი გარემოება არ შეეძლო აეცილებია მღვდელს მრევლისთვის? ნუ თუ შესაძლებელია ესეთი ცრუმორწმუნეობა მღვდლისაგან, როგორც ოთხშაფათის ნაქიანობა? ესეც რომ ასე იყოს, ხოლერის შიში მაინც უნდა ჰქონოდა, რომელსაც ყოველ მხარეზე გრიდებინ და დიდას სისუფთავით ეგებებინ.

შეგვიძლია თამაშათა ესთქვათ, რომ მრევლი ხსენებული ეკლესიისა იმოდენათ ღარიბი არ არის, რომ ეკლესია ვერ შეღობონ, ხის საღობავის მაგიერ, ქვითკირის გალავანიც შეუძლიათ ააგონ, მაგრამ მრევლს მწყემსი არა ჰყავს. აქედან დაინახეს მკითხველი, რომ მღვდელი კ—ძე არ ასრულებს თავის მოვალეობას პირნათლად. მღვდელს, რომელსაც მეტი დამოკიდებულება და კავშირი აქვს ერთან, თუ პირნათლად უძღვის თავის მოვალეობას, შეუძლია დიდი სიყვარული და თანაგრძნობა დაიშახუროს და საყურადღებო ზედმოქმედება იქონიოს ერზე, მაგრამ ამას საშუაზაროდ ყურადღებას არ აქცევს ჩვენი მღვდელი. დიდი ხანია, რაც მღვდელი კ—ძე იმყოფება სოფ. ობზაში და კაცს არ გაუგონია, რომ მას საუბარი გამართოს მრევლთან რაიმე საქველ-მოქმედო საქმეზე. მას არასოდეს არ მოჰფიქრებია მრევლთან მოლაპარაკება უკანასკნელ ეკლესიის შეღობის შესახებაც.

ჩვენი აზრით კარგი იქნება ყურადღებას მიაკცევდნენ, ვისიც ჯერ არს, და შემდგომისათვის მაინც აღუქმალავდნენ მღვდელს კ—ძეს სიცხებში მიცვალეულის ეკლესიაში დიდი ხნით დასვენებას.

ილ. სვ. ჩ—ძე.

მღვდელი გიორგი ღუმბაძე.

„მწყემსი“-ს რედაქციამ დამავალა, რომ შემგვრიბა ცნობები განსვენებულ მ. გიორგი ღუმბაძის ენაობასა და ავკარგიანობაზე. მ. გიორგის შესახებ მეც ბევრი რამ ვიცოდი და გამეგონა, მაგრამ რაც არ ვიცოდი, იმის შეტყობაც მოვიწადინე, მსურდა უნაკლულოდ აღმეწერა იმისი ხასიათი, ზნეჩვეულება, ნაკლი და ღირსება. სხვათა შორის მიუცილებელ საჭიროდ ეთვლიდი აღმენიშნა ღრო იმისი მღვდლად კურთხევისა, ვისგან იყო ნაკურთხი და რომელს წელს გარდაიცვალა. ყველა ეს ცნობები ვსთხოვე წერილით გურიაში ერთს პატივცემულს მოძღვარს, რომელმაც, როგორც, ვიცი მ. გიორგი ღუმბაძის გარემოება კარგათ უნდა იცოდეს. სამწუხაროდ, ლოდინი და ცდა ცდათ შემრჩა და წერილის პასუხს ვერც აესა და ვერც კარგს ვერ ვეღირსე. ამ დაგვიანების მიზეზით რედაქციამ რაც ცნობა ჰქონდა მ. გიორგიზე და აგრეთვე იმისი სურათიც უკვე დაბეჭდა. მაგრამ, გვანებ, უმნიშვნელო არ იქნეს, რომ მე, როგორც მ. გიორგის მნახველმა, რაც თვითონ ვიცი და საჩუმუნო პირთაგან გამიგონია მ. გიორგიზე გაუზიარო „მწყემსი“-ს პატივცემულს მკითხველებს. გურიის მაზრაში, შემოქმედის მონასტრის გალავანში, თითქოს მონასტრზედვე მიშენებულია სოფლის შემოქმედის სამრევლო ეკლესია, რომელსაც დეთაების ეკლესიას ეძახიან. აი ამ ეკლესიის მრევლის მღვდლად ითვლებოდა ყველასაგან პატივცემული განსვენებული მ. გიორგი ღუმბაძე. მთელი გურიის საზოგადოება დიდს პატივს სცემდა განსვენებულს მოძღვარს. ის იყო მტკიცე და შეურყვეველი ხასიათის; იყო ზედ მიწვენით მცოდნე საღვთო წერილისა და გალობისა და, ეს მისი სპეციალური საგანი, ბუნებითს ენაზე განვითარებული გონება ყველასთვის ფას დაუდებელი იყო. იმისი სახლის კარები სწავლის მსურველთათვის მუდამ ღია იყო, ვინც და რომელი წოდებისაც უნდა ყოფილიყო იგი. ნამეტურ ვისაც ნიჭს შეამჩნევდა სწავლისას, ის იყო იმისი მზიარულების საგანი; მისი ღარიბის პურის ჭამა ყველა ამგვარ პირთა საზიარო იყო! შენ-ჩემობა სძულდა. არ უყვარდა აგრეთვე მჭევრმეტყველება, იგი თავის მრევლს, ორი-სამი სიტყვით დააჯერებდა,

რაც საჭირო იყო. რასაც იტყოდა, ისე რეზიანათ და გარკვევით იტყოდა, რომ შეუძლებელი იყო იმავე წამში კაცს ხსოვნის კოლოფში არ ჩაეყვანა. დიდი შეუსმენარი უნდა ყოფილიყო ის, ვინც იმის ნათქვამს ვერ დაიმახსოვრებდა; თუ მოხდებოდა ასში ერთხელ, რომ მის სიტყვას პირველი თქმისათანვე ვერ მიითვისებდა, ვისაც ეუბნებოდა, ამ შემთხვევაში ასე ეტყოდა ხოლმე: ამას უთუოდ მონათვლა აკლიაო. იმისი მტკიცე და შეურყეველი ხასიათი იმაში გამოიხატება, რომ ყოველს წოდების კაცს, ვინც უნდა ყოფილიყო იგი: თავადი თუ აზნაური, ერის კაცი, ბერი, მღვდელი და თუგინდ თვით მღვდელთ-მთავარიც, რაც სათქმელი ქონდა, დაუფარავად, გაბედვით და თითქმის ბრძანების კილოთი ეტყოდა. ამ გარემოებაში თვით ტანის ახოვნება და სახის მოყვანილობაც ხელს უწყობდა განსვენებულს; როგორც მისი სახისაგანაც დაინახავდა მკითხველი, მისს საქმოდ ტანის ახოვნებასთან თავისა და პირის სახეც ახოვანი ტანის შესადარი ჰქონდა. მაღლა ახედვა არ უყვარდა და მუდამ დაბლა იცოდა მხერგა; თვალის ქუთუთოები წარბის გრძელი ბეწვებისაგან თითქმის დაფარული ჰქონდა. ლაპარაკის დროს მხოლოდ ხან-და-ხან შემოგნებდავდა კაცს, მაგრამ მისი სახის გამომეტყველება და თვალების მრისხანედ გადმოხედვა თითქმის შევიპყრობდა, გაფანტულებისაგან გაგანთავისუფლებდა, გონებას მოგიკრებდა და რაღაც ცნობის მოყვარედ გარდაგქმნიდა; ეს იყო მიზეზი, რომ ყოველს მის ნათქვამს ადვილად იმახსოვრებდა ყველა.

მ. გიორგი ზრუნავდა თავისი მრევლის სულიერი და ხორციელი კეთილ მდგომარეობისთვის. წირვა-ლოცვა ძალიან უყვარდა და შემოქმედის მონასტერში თუ ვინმე კანონიერად ვერ წაიკითხავდა წიგნს წირვა-ლოცვის დროს, ვაი იმისა ბრალი! ვინც უნდა ყოფილიყო იგი, მაშინვე მიაძახებდა და თავის შეცდომას უსწორებდა. იქნება ასში ერთხელ მონასტრის არქიმანდრიტს გაეგებნა მისთვის და ეთქვა: «მ. გიორგი, საზოგადოებაში შერცხვება, ისე რომ შეუძახებ კაცს ისე ცოტა შეცდომისთვისო». მ. გიორგიც ესეთს პასუხს მიუგებდა: «არა, მ. არხიმანდრიტო, ღმერთთან ტყუილის თქმა კაცს არ ევათივებაო; ერთი ეს და მეორე: ერთხელ რომ შერცხვება, მეორეთ დაუკვირდება და კითხვაში სიცრუეს აღარ იტყვისო». ასე ამ რიგად მრავალი მწიგნობარი გაუწითლებია სირცხვილისაგან და თუ კარგათ

თავის იმედი არ ჰქონდა ვისმე, ისე მ. გიორგისთან წიგნის წაკითხვას ვერ გაბედავდა. ამ საგნის შესახებ აქ დავსახელებთ მხოლოდ ორს მაგალითს მისი ხასიათის გამომხატველად: შემოქმედის მონასტერში ერთი მღვდელ-მონაზონი თურქე ასრულებდა ღამისთვის ლოცვას და როდესაც უნდა ეთქვა: «დიდება შენდა, რომელმან მოგვფინე ნათელი!» ამის სამაგიეროდ შეცდომით ასე მოუვიდა თურქე თქმა და დასრულება: «დიდება შენდა, რომელმან მოგვფინე!» მ. გიორგიმ მაშინვე მიაძახა: რა მოგვფინა, რა მოგვფინაო? ამ დროს მღვდელ-მონაზონი მიხედა თავის შეცდომას და პასუხად მისცა: «ნათელი». მეორე შემთხვევას მე თვითონ დავესწარი, როდესაც თუმცა უმაწვლილი ვიყავი, მაგრამ ეს შემთხვევა კი ხსოვნაში დამჩრჩა: ერთი მიცვალებული მღვდლის დასაფლავებაზე მიწვეული იყო განსვენებული გურიის ეპისკოპოსი გაბრ. ყოვლად სამღვდლო სდგას თავისი კრებულით მიცვალებულის კუბოსთან; დაიწყეს წესის აგება; როგორც მოგვხსენებთ მღვდლის წესის აგება ცოტათ ძნელი წასაკითხავია. კითხულობდა ორი მღვდელი მიმოგდებით, მაგრამ ერთმა მღვდელმა ცოტათი კოჭლობა დაიწყო კითხვაში. ეს როგორც შენიშნა მ. გიორგიმ, რაღაც უმაყოფილოთ გარდახედა მღვდელს, მერმეთ ერთი მღვდელთ-მთავრისკენაც გარდმოიხედა იმავე სახით და უცბათ კაბის ჯიბისკენ გაიკრა ხელი! ამოიღო სათვალე, გაიკეთა და მღვდელს კურთხევანი ხელიდან გამოაცალა! უთხრა: «არ გცოდნია» და თვითონ დაიწყო გარკვევითა და რეზიანის ხმით კითხვა. ასე ამ რიგათ შეცდომას აზრის არ დაუთმობდა არავითარს საქმეში. კარგად ქართული კითხვა-გალობის მცოდნე უყვარდა და ძალიან თავაზიანად ექცეოდა. როგორც ვიცით, ყველასაგან ცნობილს, სახელოვან ქართული გალობის მცოდნეს ბ. ანტონ დუმბაძეს პირველად იმისაგან აქვს ნასწავლი ქართული გალობა და შემდეგ სხვა-და-სხვა ადგილებზედ დაუმთავრებია. როგორც მისი მოგვარე და მახლობელი ნათესავი, ანტონისას ხშირად დადიოდა მ. გიორგი, უყვარდა გალობის თქმა და გალობის მოსწავლეებს ხშირად ათქმევინებდა; ვისაც ნიჭს შეატყობდა, იტყოდა: ეს ბიჭი ივარგებსო. შეილი არ ყავდა, რადგან ძალიან მაღლე დაქვრივებულა... ცხოვრება თვით მონასტერში ქონდა; ყანას არ მუშაობდა, მაგრამ უსაქმოდ ერთს წამსაც არ ვადაცდენდა. იმისი სამუშაო იყო

მუდამ სასოფლო გზის კეთება, დღეს ერთს ვაკეთებდა ხვალ მეორეს, ზეგ მესამეს და ასე განუწყვეტლად მუშაობდა. გზისმუშაობაზე არც მრევლს და არც სხვას არ მოიხმარებდა, თეთონ მუშაობდა. საღილისთვის ხან ერთ მის მრევლთაგანს შეუთვლიდა ღიაკენის პირით მჭადი და ღვინო გამომიგზავნო და ხან მეორეს. არ იფიქროთ კი რომ ვითომ ვისმეს წყენოდა მისგან რისიმე თხოვნა; პირიქით მოხარულიც იყენენ. უთუოდ რასაც შეუთვლიდა, ის უნდა გამოგზავნათ და არა სხვა. მაგალითად: „მჭადი და ღვინო გამომიგზავნო“, ზედ კარგათ გაკეთებული ქათამიც რომ გამოეყოლებიათ, ძალიან საყვედურს ეტყოდა და შემდეგ არასოდეს აღარ თხოვდა რასმეს. სამაგიეროდ მ. გიორგიმ არ იცოდა თავის მრევლთან მღვდელ-მოქმედებისთვის ფულები თხოვნა. ვარდიცლებობდა მისი მრევლთაგანი ვინმე თუ არა, ის ყველაფერ სამსახურს უკლებლივ შეუსრულებდა; მრევლიც თავის შესახებდარსაწირავს თავის დროზე მიართმევდა. თავისი მრევლის სიმდიდრე და სიღარიბე აწონილი ქონდა, ზედ მეტის მიცემას ვერაფერ გაბედავდა, რადგან არც წაიღებდა და კიდევაც მისი შეძლების გაუზომლობისთვის საყვედურს ეტყოდა. მ. გიორგისაგან უბრალო საყვედურის თქმასაც ღვთის რისხვასაგით ერიდებოდა ყველა. როდესაც მღვდელ-მოქმედებისთვის ფულს მიართმევდენ, ხშირად ასე იქცეოდა: რა არის შეილო მაგ?—აგი მამაჩემის საწირავია.—რამდენია შეილო?—ერთი თუმანი გახლავს, მიუგებდა გლეხი.—დათვალე!—დათვლილია, ბატონო.—დათვალე მეტი, ყაძახო (ასე უცბათ გამჯავრებდა მისი ნათქვამის აღუსრულებლობა!)—დათვლილია გლეხიც: ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი.—კარგი, ახლა, გაჩერდი! მაგი ხუთი მანეთი შენ წაიღე—არა ბატონო, მე თქვენ მოგართეთ.—ყაძახო, წაიღე მეტი! მეყოფა მე აი ხუთი მანათი. თუ გინდა სხვას აწირინე, ვისაც გინდა.

ამგვარად იქცეოდა ცოტათი შეძლებულთან და შეუძლებელისაგან ხომ სულ არაფერს მიიღებდა?

შემოქმედის მონასტერი სდგას მაღალს გორაზედ და ამ გორის ძირში ჩამოდის კარგა მოზრდილი მდინარე ბჟუჯი; გაღმა-გამოდმა მიმომსვლელთათვის მიუცილებელია ბჟუჯზე ერთი ხეირიანი ხილი, უხილოთ ამ მდინარეზე მიმოსვლა შეუძლებელია;

ამისთვის ყოველთვის ხილია ზედ, მაგრამ ამ ხილით მონასტერში მისვლა ცოტათი შორს მორებას ითხოვს.

მ. გიორგი შეუდგა მეორე ადგილს ბჟუჯის წყალზე ხიდის გაკეთებას; ამ მხრიდან თუმცა ხიდის და გზის გაკეთება საძნელო იყო, მაგრამ მაინც არ შეუშინდა სიძნელეს, რადგან მთელი სოფელი სწუხბდა მონასტერში ყოველ წირვა-ლოცვაზე სიარულს გზის სიშორისა გამო. მოამზადა ყოველი სამზადისი, გაწკაპა ოთხ-კუთხე ხის ჯარგელები და ამაზე გამართა ხიდის საძირკვლები ამაზედ გააფინა წაბლის სქელ-სქელი ფიცრები. ახლა საქირო იყო მხოლოდ ჯარგელების ქვით ამოვსება. სადაც ეს ხიდი კეთდებოდა, იქ ჩამოდის ოზურგეთში მიმავალი გზა; აქ მოგზაურთა მიმოსვლა შეუწყვეტელია. მ. გიორგიც აქ მუშაობდა და როცა მგზავრი ჩამოიარდა, დაუძახებდა:

— აქ მოდი, მამა, შენ.

— რა გნებავს, ბატონო?

— ბატონოს თავი დაანებე (ბატონოს დაძახებას საშინლად სწყენდა), მოდი და ერთი სამი ქვა ჩააგდე ამ ჯარგვალში! მგზავრიც სიამოვნებით აუსრულებდა თხოვნას, მაგრამ ზოგი მოგზაური მეოთხე ჯერაც დაიწყებდა ქვის მოტანას და მ. გიორგი კი გაუჯავრდებოდა: წაღი, ძმაო, შენს გზაზე, საქმე არა გაქო?! სამი ქვის ჩაგდება გითხარი და არა ოთხისო. ზოგიერთი ახალგაზდები მანქმდის არ მოშორდებოდენ ქვის ზიდვას, სანემ არ გააჯავრებდენ. ამ ხიდის გაღმით ქვის კლდე იყო გასაქერი, რისთვისაც საქირო იყო ლალუმი და წამლით დანტვრევა. მ. გიორგის წამალი არ ქონდა და ამ დროს შემოქმედის მონასტერში ახლად დანიშნული ქუთაისის გუბერნატორი ლევაშევი ჩამობრძანდა. მ. გიორგიმ მიმართა ერთს იქაურს მწერალს და სთხოვა არზის დაწერა, რომლითაც უნდოდა გუბერნატორისთვის ერთი ფუთი წამლის თხოვა გზისთვის. მწერალმა თხოვნა დაუწერა და შემდეგ მ. გიორგის გადუთარგმნა. მ. გიორგი ხომ არ მოერიდებოდა იმას და ასე უთხრა: ვინ გითხრა შენ დაწერეო: უბრწყინვალესო, ჯვრები-

ნო, ჩინიანო, პომპოლიკო, პომპონიკო, შენწერა არ გცოდნიაო (მ. გიორგის, ზედმეტი, ერთი სიტყვა არ უყვარდა); თუ შეგიძლია ასე დაწერო: ბ. გუბერნატორო, შენი აქ მოსვლა გამიხარდა, იმისთვის, რომ გზას ვაკეთებ და ერთი ფუთი წამალი მჭირია და იმედია, მომცემ.

— მ. გიორგი ხელი მაინც მოაწერე ამ ქალღმერთს, უთხრა მწერალმა.

— რა საჭიროა, რომ მნახავს, ვერ მიკითხავს, თუ უნდა! უთხრა მ. გიორგიმ.

— სწორედ ასე უთარგმნია მწერალსაც და ისე დაუწერია, როგორც მ. გიორგიმ უთხრა. მ. გიორგიმ თავის ხელით მიართვა თხოვნა გუბერნატორს ასე უთხრა:

— გზისთვის მინდა და თუ მომცემ კარგი, და თუ არა მშვიდობით იყავი. ლევაშოვს გაუცივრდა ამ გვარად დაწერილი თხოვნა, მაგრამ, როცა მისი გარემოება უამბეს, განხიარულდა და ასე უთხრა მ. გიორგის: 1 ფუთ წამალს მალე გამოგიგზავნიო და თუ კიდევ დაგჭირდეს გზისთვის წამალი, შენი ხელით დასწერე ქართულად, ამ გვარად თხოვნა პირდაპირ მე გამოგიგზავნე და წამალს, რამდენსაც მთხოვ, გამოგიგზავნიო.

ამისთანა ძნელი საკეთებელი გზა, რასაკვირველია ერთი კაცისგან მალე არ გაკეთდებოდა. და ამიტომ საქმე ნელნელა მიდიოდა.

ერთხელ, ასტყდა საშინელი წვიმები, ბუფის წყალი ისე აღიღდა მთებისგან დაქანებული ნიაღვრისაგან, რომ ნაპირებს გადასცდა და მთებს ქალებს მოედვა.

შეტყობინეს მ. გიორგის წყლის ზომასზე მეტი აღიდება. რადგან ჯერ დაუსრულებელი და დაუმთავრებელი ხიდისთვის საშიშრო იყო ასე დიდი წყალი, ამისთვის მ. გიორგიმ დაიკავა კურთხევაში ხელში, მივიდა ხიდთან და დაიწყო ლოცვა; მ. გიორგი თან ლოცულობდა და თან ხიდს გარდახედავდა ხშირად, თუ რა მდგომარეობაში იყო ხიდი! უღმობებლმა წყალმა მალე გამოაცალა ხიდს ქვეშ ჯერ კიდევ ქვით დაუმსებელი ჯარგვლები. მ. გიორგი შეჩერდა

ცოტა ხანს. ძალიან ეწყინა და ბოლოს ასე სთქვა: ამ შეჩვენებულმა წყალმა ჭკუა მასწავლაო! აწი იმ ნაირ ჯარგვლებს ჩავდებ, რომ თავის ღღერში ვერ გააქანოსო! ეს მაინც პლანი იყო, პლანიო!

მ. გიორგიმ იცოდა თავზე თათრული სარტყელის შემოხვევა და იმაზე დიდი, ძალიან დიდი ფუნაჯი ქუდის დახურვა. წელზედაც თათრული სარტყელი იცოდა.

როცა ანათორა შემოაგვებოდა და შემთხვევით ამ დროს მისვლა შეხვდებოდა განსვენებულ გურიის ეპისკოპოსს გაბრიელთან, მ. გიორგი ასე ეტყუადა ყოველად სამღვდელს: ორი ანათორა თუ გაქ, ერთი მომეცი (როგორც ზევითაც ვთქვით, მ. გიორგის ზედმეტი სიტყვის თქმა არ უყვარდა). ყოველად სამღვდელსაც იმ წამს მისცემდა ანათორას. ახალი ზნეწესის მიმდევარა არაფერში არ იყო და არც უყვარდა. მხოლოდ ერთად ერთი ჩაე იყო იმისი საყვარელი ყველა ახლებში. ნაშუადღევს რომ შეხვედროდა ყოველად სამღვდელსთან მასვლა, როცა ყოველად სამღვდელს ეტყუადა: მ. გიორგი, უსადილო იქნები, სადილი მიირთვიო; მ. გიორგი ასე ეტყუადა: სადილი არ მინდა და ჩაის თუ მასმევე, კარგი იქნებაო.

ბევრი ხანი არ არის, რაც მ. გიორგიმ ღუშბაძე გარდაიცვალა; ექვსი, თუ შვიდი წელიწადზე მეტი არ იქნება. ბ. დიმიტრი ბაქრაძე მისგან გამოცემულ წიგნში: (ქარქელაშის გუბერიაში გუბერიალსა და აქარაში). გამოც. 1878 წ.) მ. გიორგი ღუშბაძეს 90 წლისათ რაცხს და თუ ეს წიგნი იმავე წელში გამოცემულია, როდესაც მ. გიორგი ღუშბაძე ნახა ბ. ბაქრაძემ, ის უნდა გარდაცვლილი იყოს არა მარტო ასის წლისა.

ღმერთმან ჰქმნას, რომ მ. გიორგი ღუშბაძის მსგავსი ქეშმარიტი კაცი და მრევლათვის საყვარელი მოძღვარი მრავალი გვეყოლებოდეს.

საუკუნოდ იყოს ხსენება მისი.

რაჟდენ ხუნდაძე.

წერილი რედაქციის მიმართ.

მოწოდება ხელმოწერა,

ბ. რედაქტორო!

თქვენს პატივცემულ გაზეთში ბ. ილია ჭყონია აცხადებს, რომ 1880-83 წლების განმავლობაში, «დროებაში» ხელის-მოწერით მოიკრიბა ექვსასიოდე მანათი განსვენებულის ისტორიკოსის ბროსეს პრემიისათვის და როცა სერგეი მესხმა გადასცა „დროება“ ი. მაჩაბელს, მაშინ ამ ფულის დანიშნულებისამებრ მოხმარება დაეწავლა ამ უკანასკნელსაო. თუმცა თქვენ ექვს აცხადებთ თქვენს გაზეთში, იქნება ეს ამბავიც ისე შემტლარი გამოდგეს, როგორც შემტლარი გამოდგა ბ. ჭყონიასგანავე თქვენდამო მოწოდებული ცნობა რუსთველის ძეგლისათვის ორასის თუმნის მოგროვებისა, რომელიც ვითომ მე, ი. მაჩაბელს, მქონადეს გარდმოცემული, — მაგრამ ამ შემთხვევაში კი ბ. ი. ჭყონია სრულიად მართალია. მართალია, რომ განსვენებულ სერგეი მესხის რედაქტორობის დროს მოგროვდა 532 მ. ბროსეს პრემიისათვის და ამ ფულის გადახდის მოვალეობა მე ვიკისრე. და დღესაც მე მაქვს ნაკისრები, თუმცა ეს ფული ჯერ არსად მიმიბარებია და იქნება ამ ერთ-ორ წლამდეც ვერსად მივაბარო. გთხოვთ, ადგილი მიბოძოთ და ცოტა ვერცლად მაამბობინოთ ამ ფულის და «დროების» აღკრძალვის გარემოება, რომ თქვენმა მკითხველებმა შეიტყონ მიზეზი ასეთის პირველის შეხედვით უცნაურის ამბისა, უცნაურის პასუხისა. რასაც აქ ვიტყვი, ყოველისფერი შემძლიან სრულიად სანდო და ყველასაგან ცნობილ პირთა მოწმობით დაეაბატოთ:

1883 წ. განსვენებულ ს. მესხმა თოთხმეტის წლის უმადურის შრომის შემდეგ გამოაცხადა, მე ვეღარ წავეუძლები გაზეთს, სხვამ იკისროს ვინმე და მოლაპარაკების შემდეგ მე გადმომცა «დროება» 1 მაისს 1883 წ., რომელთან ერთად ექვსასი თუმანი ძველი ვალი გაზეთისა კისრად დამეღო. ამ ვალში სტამბისა, ქალაღისა, ასოთ-ამწყობებისა და სხვა ვალებ გარდა იყო ზემოხსენებული 532 მანათიც. მოკვიდე გაზეთს ხელი და წლის დასასრულამდე სამას — ოთხასი თუმანი კიდევ სხვა ვალი მოემტა, რადგან წლის ხელის-მოწერის ფული, უმთავრესი შემოსავალი გაზეთისა, უწინ გაზეთსვე მონდომდა და მე დამრჩა მხოლოდ ყოველდღიური წერილმანი

შემოსავალი, რაც, რასაკვირველია, გაზეთის ხარჯს ვერ აუვიდოდა. მე იმედი მქონდა, რაკი გაზეთის მთხოვნელები ხალხში თან-და-თან ვრცელდებოდა და უწინდელი ძნელი მდგომარეობა შეიცვალა, შეძლება მომეცემოდა ოთხ-ხუთ წელიწადში გამეტუმრებინა ეს ვალი და შემდეგ შემოსავალი გაზეთის გასაუმჯობესებლად მომეხმარა. მე მწადალა ამითი გაჭირების დროს ნაკისრები მოვალეობა გახარების დროს გადამეხადნა და მოკლე ხანში პირნათლად გამომეყვანა საზოგადოების წინაშე დამწყებნი და განმგძობნი ამ საქვეყნო საქმისა. მაგრამ მიძუხთლა ბედმა, ორი წელიწადი ძლივს დასცალდა ჩემს ხელში გაზეთს და 12 სექტემბერს 1885 წ. გაზეთი დაიხურა. გარდა ზნეობრივის ტანჯვისა, რომელიც მაშინ მე გამოცადე, კისრად 9000 მანეთი ვალი დამეღო. გაზეთის დახურვის უმაღლეს 50 დე პირი შეიყარა ბ. იოს. მელიქი შეილის სადგურში, თბილისში, სოლოლაკზედ ამ საქმეზედ მოსალაპარაკებლად. აქ დაესწრენ თითქმის ყველანი თბილისში მყოფნი, ვინც კი ჩვენს ლიტერატურასთან დაახლოვებულია და გადასწყვიტეს ყოველ თთვიურ ქურონალის «ივერიის» ყოველ-დღიურ გაზეთად გარდაქმნა. აქვე ჩამოვარდა ლაპარაკი „დროებას“ ვალზედ ჩემდა დაუქითხვად. ყველამ ერთხმად სთქვა, ეგ საზოგადო ვალია და საზოგადოებამეც უნდა გადაიხადოსო, რადგან გაზეთისათვის არის აღებული, რომელმაც მრავალი გაჭირების დღე გამოიარა, გზა გაიკვალა, კითხვა მოთხოვნილებად გარდაქმნა და რადგან მომავალში მშრომელთ აღარ გაუჭირდებთ აღარც თანამშრომლების შოენა, აღარც ხელის-მოწერლებისა, აღარც თანამგძობლებისა და იქნება თანდათან შესამჩნევი მოგებაც მიიღონ ხოლმეო; რომ ჩვენში გაზეთის კითხვის სურვილი ისეა ეხლა გახშირებული «დროების» წყალობით და ისე ხშირდება უფრო და უფრო, რომ მამავალ გაზეთს, «დროება» ერქმევა თუ «ივერია», აღარაფერი გაუჭირდებაო. მე, რაკი ჩვენი საზოგადო გულ-გრილობის ამბავი ვიცოდი, გამოვაცხადე: გთხოვთ, მაგ საგანზედ ლაპარაკს ნუ ინებებთ-მეთქი; იქნება მართლა აგრეც იყოს, როგორც ბრძანებთ, მაგრამ რადგან იურიდიულად მე ვიკისრე ეგ ვალი, მევე უნდა გადამხდეს და გადამხდება კიდევაც-მეთქი. ჩამოვთვალე, რაც ვალი მქონდა, ბროსეს პრემიაც დავეუახნე და თან დავეუახნე, იქნება მთელი ჩემი სიცოცხლე ვერც კი აფუიდე მაგოდენა ვალს, რაკი გაზეთი ხელთ აღარა მაქვს, მაგრამ ყოველის ღონის-ძიებით

ვეცდები პირნათლად გამოვიღე ადრე, თუ გვიან საზოგადოების წინაშე და იმათი ნდობაც გავამართლო, ვინც ეგ საქმე მე გადმომცა-მეთქი. მაინც არ მომეშენენ, კომიტეტი შეადგინეს, მოთავეობა იცისკათ. ილია ჭავჭავაძემ, სივხიძე დასწერეს, ფულიც გააწერეს, ბევრს კიდევ გამოუცხადეს, შესაძლოა და ამდენი უნდა მოგვეცო და სხვ.; მაგრამ ეს ყველა ამბოდ ღარჩა, წინაღ-გრძობამ არ მილალატა და მთელი ვალი, ბევრის უქმის მითქა-მოთქმის შემდეგ მე დამატყდა *).

მას აქეთ მოვლევ ამ ვალების გადახდას და დღესაც კიდევ ვერ მოპილია ბოლო. შეიძლება ეს მისაყვედუროთ, რატომ პირველად ბროსეს პრემია არ გადაიხადეთ, მაგრამ ხუთას ექვსას თუმნამდე იმისთანა ვალი იყო, რომელსაც ვადა ჰქონდა და ვადის გადაცილება არას გზით არ მოხერხდებოდა. ეს ვალები იყო ამწყობებისა, სტამბისა, ქალაღისა, კერძო პირებისა. ჩემდა საბედნიეროდ ამ მეტად შემაწროებელ ვალებს როგორც იყო მოვრჩი და დამრჩა მხოლოდ სამას თუმნამდე ორის პატივცემულის პირისა ბბ. გიორ. ქართველიშვილისა და დავ. სარაჯაშვილისა და კიდევ ბროსეს პრემიისა. ვიმედულოდები და დღესაც არა ეკარგავ იმედს, თუ არ ერთ წელიწადში, წელიწად-ნახევარში მაინც ეს უკანასკნელი (ბროსეს პრემიის) ვალი სრულიად მოვიშორო, რადგან შემოხსენებულ ორ პირთ იმდენი თავიანთობა გამოიჩინეს, რომ არამც თუ უსარგებლოდ მადროეს ამ საზოგადო ვალის გადახდა, ამოდენა ხნია განმავლობაში კრინტიც არ დაუძრავთ ამ ჩემს უნებურ უპირულობაზედ და შემდეგ შიაც ეჭვი არა მაქვს დამაცლიან, ჯერ საზოგადოების მოვალე-

*) აქ საჭიროა, ერთი გარემოება გაიხსენოთ: არამც თუ არავის (დროების) ვალი ჩემს გარდა ერთი მანეთიც არ გადაუხდია, ამ გაზეთის ბრმა შემთხვევის გამო მოაკლდა 1500 მანათამდე შემოსავალი, რომელიც იმის კასაში შევიდოდა, თვე ან თვე-ნახევარი კიდევ რომ დასცლოდა. მე მოგახსენებთ პანკების განცხადების თუღზე. რაჟი ქართული გაზეთი აღარ იყო, ბანკებმა თავიანთი განცხადება ყოველთვიურ უკანაღ „ივერაში“ დააბეჭდინეს და ფულიც „ივერიის“ რედაქტორს, თ. ილია ჭავჭავაძეს მიართვეს, იმ უკანაღის რედაქტორს, რომელშიაც ორ-წელიწადზე მეტი გაზეთის აღებამდე უსასყიდლოდ მარტო ვმუშაობდი. თუმცა სასყიდელს დაპირებულნი იყვნენ და ასე გასინდეთ, ერთხელ იძულებული ვიყავ პირიქით ჩემის მოადგილისათვის სასყიდელი ჩემის გაჭირებული ღიბიდან მიმეცა.

ბეჭდითი
რედაქცია

ობა მოვიშორო და მეგრე მათ შეძლებისამებრ გავუსწორდე.

დასასრულ, არ შემიძლიან მაღლობა არ მოგახსენოთ. ბ. რედაქტორო, რომ მომეცით შემთხვევა ამ ამბის გამოაშკარაებისა, რომელიც თუმცა კერძო პირთ შეეხება თითქო, მაგრამ საზოგადო მნიშვნელობას მოკლებული არ არის.

თქვენი პატივისცემული
ი. მაჩაბელი.

პ ი წ უ ნ დ ა

პიცუნდა (ქართულად ბაჭინტა) სტრანბონის სიტყვით, (66 წელში ქრისტეს დაბადებამდე ჭ 24 წელში ქრისტეს შემდეგ) იყო ძველი ჭ დიდი ქალაქი, რომელსაც სახელიად ეწოდებოდა ზითიუსი; სივრცით ეს ქალაქი იყო 30 ვერსამდე. *) აქ, როგორც სჩანს არრიონის ქარტისაგან მდ. ბზიბი მიმდინარეობდა ტუის შუა ჭ ჩადიოდა პიცუნდის ნავთ-სადგურში; ბზიბის ასეთი მიმდინარეობის ნაშთის თევზის ტბა ინეთი, რომელიც მდებარეობს დასავლეთით პიცუნდიდამ ოთხი ვერსის მანძილზე; ეს ტბა ისეთივე მნიშვნელობისა არის, როგორც პალეოპოტომი (რომელიც მდებარეობს რიონის შესართავში). სილიანი კიდე პიცუნდის ნავთსადგურისა, რომელიც იზრდება ნაძვის ტყე, ჭ რომლისაგან ეწოდა სახელი თვით ამ ქალაქს, იმედია, შემდეგში შეიქნება გავკასიაში საუკეთესო საცხოვრებელ ადგილად გულის ავთამყოფთათვის. როცა VI საუკუნეში აფხაზებმა მიიღეს ქრისტიანობა ჭ ცოტა განათლებაც შევიდა მათში, VIII საუკუნიდამ დაწყებული ბერძნების დახმარებით, ივერიის დამოუკიდებლად, აფხაზეთში ინიშნებოდენ დამოუკიდებელი ქათალიკოსები აფხაზეთის და იმერეთის სახელწოდებით, რომელთაც, პრაკოპის სიტყვით, გაიჩინეს თავიანთი გათედრა იმ დიდ ტაძარში, რომელიც ახლად მონასტერი უწოდებენ.

*) სტრანბონის სიტყვით ეს დიდი და მდიდარი ქალაქი პიტეუსი აუკლიათ გენიონებს (ასე ეწოდებდენ საზოგადოდ აფხაზეთ VI საუკუნეში ქრ. შემდეგ). მესამე საუკუნის დამლევეს ქრისტეს შემდეგ პითეუსი აუკლიათ და გაუქურდავეს სკითებს, რასაც მოწმობს ზონაში, მწერალი V საუკუნისა ქრ. შემდეგ.

თლულ აფხაზთათვის აღაშენა ბიზანტიის იმპერატორმა იუსტინიანე I 551 წელში. ამ ტაძრის გეგმა გადაღებულია კონსტანტინეპოლს წმიდა სოფიის ტაძრისაგან, მხოლოდ პირველი უფრო პატარაა. ამ ტაძართან სხვა და სხვა დროს აუშენებიათ პატარა ტაძრები (რომელთა ნანგრევები დღესაც სჩანს), სამრეკლოები და საცხოვრებელი სახლები, რომელთა ბაღავრები მოსჩანან იმ გზის პირად, რომელიც მიდის ტაძრიდან ზღვისაკენ და რომლის ჩაყოფებით ჩამწკრივებულია ალვის ხეები.

ახლად აშენებული პიწუნდის ტაძარი უკურთხებიან წმ. სოფიის სახელწოდებით, მსგავსად კონსტანტინეპოლის წმ. სოფიის ტაძრისა და ეს სახელი ეწოდებოდა მას XVI საუკუნემდის; თვითონ სილიანი ზღვის კონცხს (мысь) ეწოდებოდა წმ. სოფიის სახელი *). პიტეუს იხსენებენ ჩვენი მატინების მწერალნი მხოლოდ XI საუკუნიდან და უწოდებენ ბიჭვინცას.

პიწუნდა მდებარეობს შავი ზღვის აღმოსავლეთის ნაპირზედ, მდინარე ბზიბის მარცხნივ სამი ვერსის მოშორებით პიწუნდის კონცხიდან და ერთი ვერსით ზღვის პირიდან.

პიწუნდის მთელი ნავთსადგური ზღვის პირად და შიგნით (სიგრძით 4 და სიგანით 1 ვერსზედ) შემოსილია ნაძვის ტყით, რომელშიაც მოსჩანს ტაძრის გუმბათი, თუმცა თვითონ ტაძარი ტყის გვერდით სდგას. აღმოსავლეთის კედლის წინ ჩამწკრივებულია ალვის ხეები, იმათ ჩრდილ ქვეშ ხარობს ბრეწოული, რომელთა შორის მე შევნიშნე ჩინეთური ყვავილები.

*) იმ კონცხზედ, რომელიც დღესაც უღის ზღვაში, რიგია აშენდეს პიწუნდის ახალი მფლობელებისაგან სამლოცველო აფხაზეთის ყველა წმიდანების სახელზედ. აფხაზეთის ყველა წმიდათა ნატზე, ჩემის აზრით, დანატული უნდა იქმნენ პიწუნდის ღვთის-მშობელი, რომელსაც ხელში უჭავია ქე; მის მარჯვნივ წმ. იოანე ნათლის-მცემელი და წმ. იოანე ოქროპირი, მარცხნივ წმ. მოწამენი ანდრია და სიმონ კანანელი, ხალა ღვთის მშობლის ფერხთ-ქვეშ მუხლ-მოყრილი იპატო, ეპისკოპოსი გარსისა (20 ნოემბერს), წმ. მოწამე ვასილისკო, ეპისკ. კომანსკისა, (22 მაისს), წმ. მოწამე ღონგინო (24 ივნისს), ბერძნულს სვინაქსარში, ერთი შეიღ ძმათაგანი ანტიოქიის მემარობა, რომელნიც დიოკლიტიანეს დროს გაგზავნილ იქმნენ დასასჯელად აფხაზეთში, რომელიც გარდაცვალება ზღვაში მოგზაურობის დროს და დასაფლავებულ იქმნა პიწუნდაში.

როცა თვითონ მონასტერს მიუახლოვდები, მარჯვნივ, გადაჭიმულია მშვენიერი მინდორი, რომელზედაც ადვილ-ადვილ ხარობს ხეხილები და სხვა უბრალო ხეები.

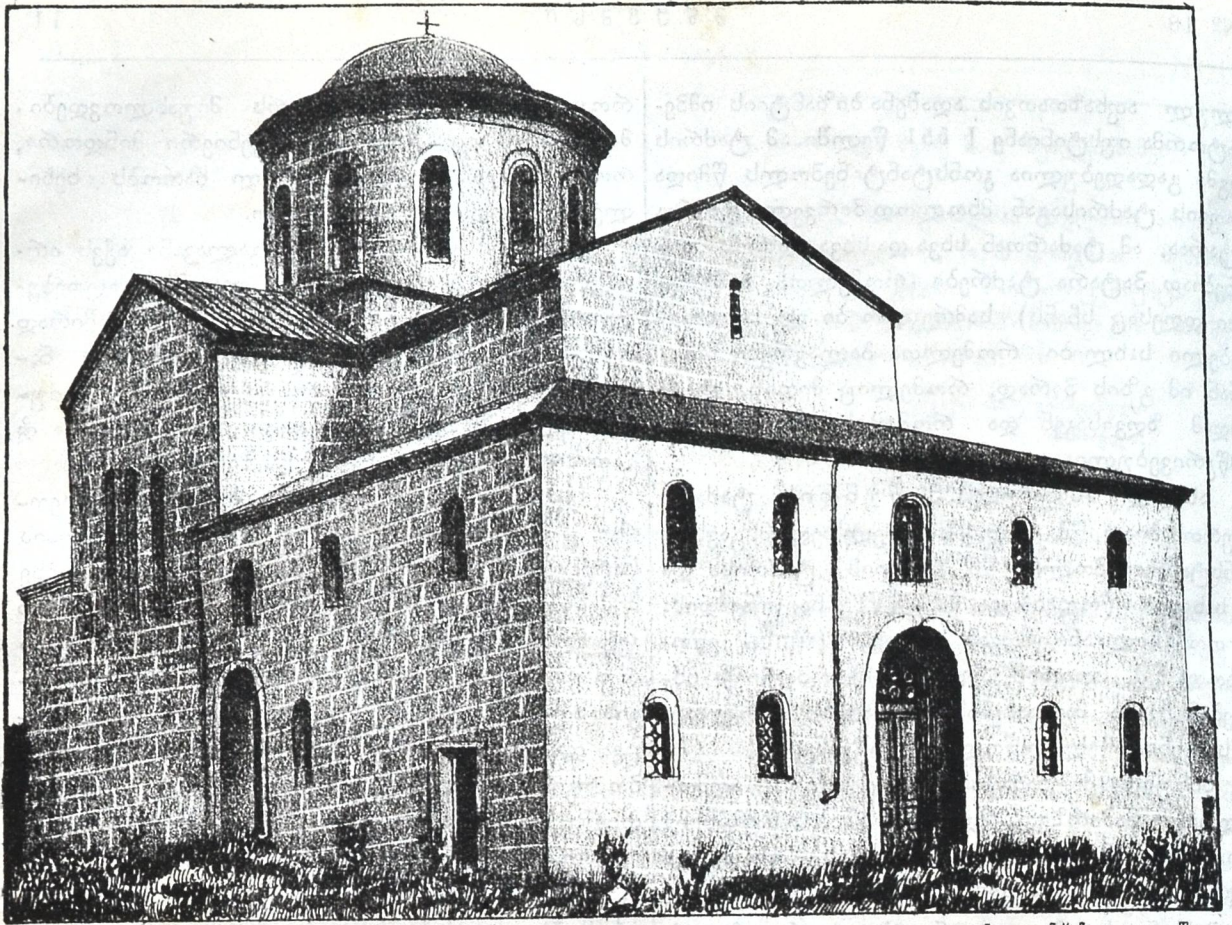
ტაძარს უბრალო ქვის გალავანი აქვს ირგვლივ შემოვლებული; ეს გალავანი გაკეთებულია XVIII საუკუნეში, როცა თათრები ხშირად აოხრებდნენ აფხაზეთს და XVII საუკუნის ნახევარში აფხაზეთის ქათალიკოსები მათგან იძულებულნი შეიქმნენ დაეტოვებიათ პიწუნდა და გადასახლებულიყვნენ იმერეთში (ქუთაისში).

1830 წლიდან აქ ააგეს რუსების სამხედრო ციხე, რომლის ნაშთად დარჩენილა ციხის სარკმელი, ზარბაზნების დასადგმელი; ეს ციხე მიშენებულია ტაძრის გალავნის ჩრდილოეთ კედელზე. როცა 1830 წელში პიწუნდა დაიკავა რუსის ჯარმა, პიწუნდის ტაძარში ძლიერ იშვიათად სრულდებოდა ღვთის-მსახურება (ლოცვა და წირვა) სამხედრო მოსამსახურეთათვის შოლკის მღვდლისაგან. სალოცავად იწოდებდნენ ამ ტაძარში მლოცველებს პატარა ზარის რეკით, რომელიც ეკიდა მადლობელ ხეებზე; ზარაზე ღათინური ასოებით ეწერა წელიწადი 1429 *). სევასტოპოლის წარსულს ომების დროს ეს ზარა მოიპარეს. როცა ჩვენმა ჯარმა დაიკავა პიწუნდა 1830 წელში, ტრაპეზზედ ნახეს ქართული სახარება XV საუკუნისა; ეს სახარება დღეს ინახება საიმპერატორო საჯარო წიგნთ-საცავში. რამოდენიმე ნაბიჯზე ტაძრის გალავნის აღაყაფის კარებიდან, მონასტრის აღმოსავლეთის მხრით, არის ჭა, რომელშიაც გაუვანილი უოფილა წყაროს წყალი, მაგრამ ეს ჭა დღეს ამოვსებულია ხის ფოთლებით. პიწუნდის ტაძარი სულ სხვა გემოზეა აღშენებული, ვინემ საქართველოს და სომხეთის ეკლესიები. **)

სიგრძით ბიჭვინტის ტაძარი 19 საექნი და ორ არშინ ნახევარია, სიგანით 10 საექნი და 2 არშინი, ხოლო გარედამ სიმაღლით 14 საექნი და 2 არშინი. ტაძრის ბალავერი გაკეთებულია უბრალო ქვებისაგან, კედლები

*) ეს ზარა ალბად მოტანილია გენუელებისაგან, რომელთაც გადაეცნეს აფხაზეთიდან ბერძნები XIII საუკუნეში.

**) როცა 1860 წელს პიწუნდის ტაძარი განაახლეს, მხოლოდ მაშინ დაემზავნა მისი ფანდრები საქართველოს ეკლესიის ფანდრებს.

Литограф. Г. И. Демурова въ Тифлиси.

ზიჯუნდის მონასტერი.

სიგანით ორი არშინია და ნაშენია იტალიანური გამომწვარი აგურისაგან და ალაგ-ალაგ ერთნაირი ზომის ფილაქანი ქვისაგან; სჩანს ტაძარი ნაშენია სხვა-და-სხვა დროს, როცა კი მოზიდავდნენ ქვას და აგურს. ქვა ზე აგური ნაშენებისა იყ, როგორც კონსტანტინეპოლის ტაძარი. ბიჭვინტის ტაძარი ნაშენებისა ნამდვილს ბიზანტიურს გეგმაზე. სამი მხრით: ჩრდილოეთით, დასავლეთით ზე სამხრეთით მისი გუმბათი დაშვებულია სამ მაღალ სვეტის თავზე. მისი ორ სართულიანი სტოვა მიშენებულია ტაძრის ტრაპეზის დასავლეთ ნაწილზე. სამი პატარა დერეფანი, რომელიც ჰქონებია ტაძარს განახლებაში (1864 წ.), მონგრეულია. მისი ბერთის მსგავსი გუმბათი ამშვენებს ტაძარს. გუმბათი ოდესმე დახურული უოფილა სპილენძის ფურცლებით, დღეს კი დახურულია იგი რკინით. ტაძრის შიგნით საკურთხეველს ნახევრობით მოამრგვალებული სახე აქვს და გაშვერილია აღმოსავლეთით; საკურთხევლის შუაგულზე არის წმიდა ტრაპეზი, მის უკან არის მაღლობი ადგილი ქათალიკოსის დასაჯდომელი, მარჯვნივ სადარო, მარცხნივ სამსხვერპლო. საკურთხეველს ჰყოფს ტაძრიდამ ქვის დაბალი კახკელი, რომელიცა დატანებულია შვიდი სანათური,

ორი კარი მცირე და დიდი გამოსვლისათვის, ადგილობით სატების ჩასასვენებლად და სამეუფო კარებისათვის, ამ ტაძრის საკურთხეველი ჰგავს სიონის ტაძრისას, რომელიც აშენებულისა ბენის მინდორში. საკურთხევლის აღმოსავლეთის კედელზე მოსჩანდა კედლის მხატვრობის ნაშთები; ვლახერნის დვთის-მშობელი, მოციქულებით, თორმეტი ზეზედ მდგომარე მღვდელმთავრები გარს არტუიან ქათალიკოსის მაღალ კათედრას. კიდეც 14 წმიდანი, დაზარეს მკვდრეთით აღდგენა და ფერის ბანა ძლივსა მოსჩანდნენ (1860 წლიდგან) საკურთხევლის კედელზე და რამდენიმე მხატვრობა მოციქულთა გუმბათში ფანჯრებ შუა; ყოველივე სხვა მხატვრობა წამლილია, ანუ მოთხეკილია. როცა უკანასკნელად განახლეს ეს ტაძარი (1860 წელში), გუმბათში შეუსწორებათ ზოგიერთი მხატვრობა მაცხროვისა, და მოციქულების გამოხატულება ფანჯრებ შუა, ხოლო საკურთხეველში აგრეთვე შეუსწორებათ რამდენიმე წმინდანების მხატვრობაც.

(შემდეგი იქნება)

დიდუბის ღვთის-მშობლის ეკლესია.

1184 წლამდე თფილისი ზედი-ზედ ოზრდე-ბოდა და ინკრეეოდა ხან სპარსელებისა და ხან თათრებისაგან; მაგრამ 1184 წლიდან 1212 წლამდე თფილისი ტყებოდა მშვიდობიანი ცხოვრებით. ამა დროს მამაცი და შესანიშნავი თამარ მეფის წყალობით ქართველები იმარჯუებდენ და თავზარსა სცემდენ გარეშე ძლიერ მტრებს. დიდუბე თამარის დროს იყო ერთი შვენიერი ადგილი თფილისის ქალაქში და მცხოვრებნიც ამ დროს უმეტესად დიდუბეში ყოფილან. ამ ადგილზედვე ყოფილა თამარის სასახლეც აგებული, როგორც მოგეოთხრობენ, მისი მამის გიორგისაგან. დიდუბის ეკლესია აგებული იყო აკურით ღვთის-მშობლის სახელობაზედ. მოთხრობა არის, რომ როდესაც თამარის დედა დედოფალი ბურღუხან

მძიმეთ შეიქნა, გიორგი მეფემ ალექსანდრე მისცა ღმერთს, დიდუბეში ეკლესია აეშენებინა, თუ დედოფალი მშვიდობით მორჩებოდა. დაიბადა თამარი. მშვიდობით მორჩა დედოფალი და აი გიორგი მეფემ ამ ადგილს ააგო სასახლე და ეკლესია. დიდუბის ადგილი თამარს ძლიერ უყვარდა და ამასთვის ყოველთვის აქ დახვდებოდა ხოლმე ჯარებს. «ქართლის ცხოვრება» მოგვითხრობს, რომ გამარჯვებული ჯარი ომის დოვლათს აქ წარუდგენდა თამარს.

«...და განწყვეს ცელსა დიდუბისასა აქალამდის აქლემი ყოველი ტვირთითა, ცხენი ყოველი აკანჭულად იტყუებოდა; ეგრეთვე ყოველი იგი ამირანი თვისითა დროშითა: პირველად ხალიფას დროშა, მერმე ათაბაგისა, შემდგომითი შემდგომად გააწყვეს კარითგან ქალაქისად (ეტყობა დიდუბე ქალაქი ყოფილა) ვიდრე ხევამდე გლდანისა, ტყვე ყოველი კაცი, ხელმწიფე, აზნაურთა მონამდის—თორმეტი ათასი, ავაზა ორმოცი, ცხენი ოცი ათასი, ჯარი შვიდი ათასი, ყოველი კიდებული. სხვათა სიმდიდრეთა და საჭურჭლეთა, ოქროთა და ლართა ვინმეცა უძლო აღრიცხვად: განიყენეს თამარ და შეწირნეს და ათაყენეს ყოველნი იგი თავნი სპარსეთისანი, თვითცა თაყენი სცეს და მიულოცეს მეფობა ბედნიერი ღვთისა მიერ»...

დრო იცვალა. შემდეგ თამარისა თან-და-თან გაძლიერდნენ საქართველოს მტრები, დაიწყეს ისევ აოხრება თფილისისა და სხვა ეკლესიებს შორის დიდუბის ეკლესიაც დასწვეს და დააქცავეს. აქ 17 და 18-ტე საუკუნეებში იყო ძველი დიდუბის ეკლ. ნანგრევი, რომელიც მთელს ეკლესიაში. საქართველოს ექსპარხოსის პავლეს დროს აღიძრა კითხვა დიდუბის ეკლესიის განახლების შესახებ. ამ საქმეში დიდი ღვაწლი მიუძღვის განსვენებულ დეკანოზს ბესარიონ ზედგინიძეს, რომელმანც დიდი შრომა მიიღო ამ ეკლესიის აშენების საქმეში. ეკლესია სხვა გეგმავდ აშენდა და მართლაც კარგი ეკლესიაც აშენდა. პირველად იგი უგუმბათო იყო; მაგრამ ენლა მშენებნიერი გუმბათი აქვს და მთლად ამშენებს დიდუბის არე-მარეს. დიდუბის ეკლესიასთან განსვენებულმა ზედგინიძემ სკოლის შენობაც კარგი ააგო და სკოლაც არსებობდა. ამ ეკლესიას დადი შემოსავალი აქვს სანთლისაგან და თუ რიგიანი წინამძღვარი ეყოლა, მშენებრად შეიმკობა იგი და სკოლასაც კარგად შეინახავს.

ამ უკანასკნელს დროს დიდუბის ეკლესია შეიქნა ჩვენ ქართველებისათვის ნეტარ სახსენებლად და საყვარელ ადგილად, რადგან იქ განისვენებენ ნაშთნი ქართველთა წარჩინებულ მოღვაწეთა.

დმ. დ. ლაბაშიძე.

წესი სრულიად სომეხთა ქათალიკოსის მკრტიჩ პირველის მირონცხებისა.

სულ ერთი თვე იქნება, რაც იერუსალიმადმ ეჩმიადინში გამოემგზავრა სრულიად სომეხთა ქათალიკოსი მკრტიჩ პირველი. მათი უწმიდესობა მიბრძანდა თბილისში და თბილისილამ გამგზავრა ეჩმიადინში, სადაც მათი უწმიდესობა მიიღებდა მირონცხებას 26 ენკენისთვის. აი რა წესით უნდა მოხდეს ეს მირონცხება.

მირონცხების წინაღლით, საღამოთი, ეჩმიადინის მონასტრის ძმანი შემოსილნი, ჯვრებით და დროშებით, უნდა შეიკრიბნენ პატრიარქის სასახლის კარებთან. აქ საჩრდილებელ (БЛАДАХИՆԻ) ქვეშ დადგება მათი უწმიდესობა და მონასტრის ძმანი გალობით მიიყვანენ მათ უწმიდესობას ტაძარში. საკურთხევის წინ პატრიარქი წაიკითხავს ფსალმუნს «გინაროდენ» და დაიწყება მწუხრი, რომლის შესრულების შემდეგ იწყება ღამისთევითი ლოცვა და სრულდება ცისკრის ნაწილი: მგორე დღეს, დლით, სრულდება ცისკარი; წირვას შეასრულებს თვით ქათალიკოსი თორმეტი ეპისკოპოსის თანამწირველობით. შემდეგ სიტყვებისა «რამეთუ სახიერ და კაცთმოყვარე ხარ», პატრიარქი დაიბრძნებს საკურთხევის წინ და თორმეტი ეპისკოპოსი გაარს შემოერთებულ ქათალიკოსს და იწყებენ მირონცხების წესს. როცა ეპისკოპოსები არის ტაქსი, გეგორქი, ნერსესი და მკრტიჩი გაათავებენ ლოცვას და ფსალმუნებს, ყველა 12 ეპისკოპოსი, დასდებენ რა ხელს პატრიარქის თავზე, ერთად წარმოსთქმენ ლოცვას «დაესდებთ ხელსა»; შემდეგ ეპისკოპოსები გრიკორი, სერობე, თათეასი, მესროპი, ოვაქიმე და იერემია წაიკითხვენ საწინასწარმეტყველოებილამ და სამოციქულოლამ დაწესებულ თავებს; ეპისკოპოსი სუქიასი წაიკითხავს სახარებას, წარმოსთქვამს სიმელოლო სარწმუნოებას და გამოასვენებს წმიდა საუფლო ძღვენს; ეპისკოპოსები გრიკორი და მესროპი წარმოსთქმენ ლოცვას «დიდო ღმერთო», ეპისკოპოსი მკრტიჩი ლოცვის წაკითხვის შემდეგ აიყვანს მტრედს წმიდა მირონით, მივა მუნღ მოდრეკილ პატრიარქთან, სამჯერ დაასხამს მირონს პატრიარქს კეფაზედ და გალობენ სამოციქულოლამ «მტრედო, გზის მაჩვენებელო», 12 ეპისკოპოსი თითებიტ გადასახენ ჯვარს პატრიარქის კეფაზე და გალობენ «რამეთუ კურთხეულ იყვის მირონცხებული მამა მკარჩი, ქათალიკოსი»

ეპისკოპოსი მკრტიჩი პატრიარქს თავზე დაფარებს სტიქარს, სარტყელს შემოაჩტყამს მის უწმიდესობას და მიართმევს კვერთხს — და ამ დროს გალობენ ფსალმუნებს; ეპისკოპოსები არისტაქესი, გეორგი და გრიგორი კითხულობენ ფსალმუნებს და სამოციქულოს, ეპისკოპოსი მესროპი — სახარებას და იწყება მილოცვა, ამავე დროს ეპისკოპოსები ერთხვევიან პატრიარქს კეფახზე, პატრიარქი დაასრულებს წირვას და პროცესია ფსალმუნების გალობით და ლიტანიით გაემგზავრება პატრიარქის სასახლისაკენ. პატრიარქი დაბრძანდება ტახტზე, და ყველა იქ დამსწრენი მიიღებენ მისი უწმიდესობისაგან ლოცვა-კურთხევას. ეს ცერემონიალი აღსრულდა 1885 წელსა ქათალიკოს მაკარიზედ და ასევე ასრულდება ესლაც.

ს ა მ შ ო ბ ლ ო .

ჩემო სამშობლო მხარეო,
 აჭყვავდი, გაიხარეო,
 ქარო დაჰქროდე ღრუბელთა,
 ქვეყნად გაშუქდეს მთვარეო.

სამშობლო არის ტაძარი, ხალხისა თავ-შესაფარი, სამშობლო ერის დედაა, აღმზრდელი, მისი საფარი, ის არის ფართო ოჯახი საერთო, როგორც საყდარი, მის შვილთა სისხლით მორწყული, მტერთა წინ შეუბოაერი.

სამშობლოს მიწის ნაჭრებში ხორც-სისხლი შერეულია მამა-პაპათა, იმათის ოფლითა სსურებულია, ძველთაგან შეურყეველად ჩვენზედ გადმოცემულია, თუმც სოფლის უკულმარობით გვემილი-წამებულაია.

სამშობლომ თავზედ დაიდგა გვირგვინი მოწამეობის, სამშობლო ისტორიაა წარსულ საუკუნოების, სამშობლო თვითონ ბუდეა ვაჟ-კაცთ მიმცემი მხნეობის, სამშობლო არის ჭურჭელი სიწმიდისა და ზნეობის.

ქართველთ ძელით მოკენჭილია სამშობლოს მინდორ-ველები, აქვე შობილან, აღზრდილან ჩვენი მამა და ძეგლები, აქ უბრძოლნიათ გმირულად, ღღესაც სჩანს მათი კვალები, აქვე მარხიან მეფენი მტერთაგან განამწვალები.

სამშობლომ გშობა, გაგზარდა, აგიმორძავა ენაო, აქ იგრძენ დედის აღერსი, მშობელს უწოდენ ენაო, დედამ რძესთანა გაწოვა წმინდა გრძნობები შენაო, აქ დასტკბი სულიერადა და იწყენ აღმა-ფრენაო.

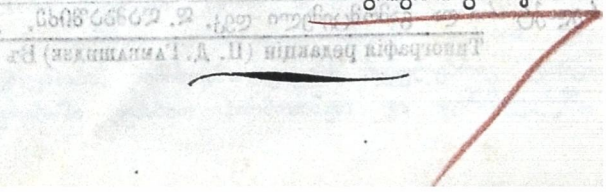
ბუნება დაგასურათებს, შეგამკობს ტანად-თვალადა, აქ სიყვარული პირველად გულს აღგენთება ალდა, აქა გაიცნობ შემოქმედს და იშვებ სულიერადა, აქვე შეიტყობ წარსულის დიდებას ერთობ ვრცელადა.

მამ შენ, ყმაწვილო, გიყვარდეს შენი სამშობლო მხარეო, მისი სიღვივთ დანაღვლდი, სიკეთით გაიხარეო, ბევრი ტანჯულა საბრალო, დღენი უნახავს მწარეო, ბრწყინვალე ბედსა უქადის აწ მომადლისა მთვარეო,

სამშობლოსადმი ტრფიალი ღიდი გრძნობაა ღეთიური, სამშობლო არის საუნჯე, მსაზრდოებელი ღღიური, სამშობლოსაგან მადლობა იგივე მადლია ციური, სამშობლო არის შეენება, დიდება ამ ქვეყნიური.

ვისაც სამშობლო არ უყვარს, არ ეტრფის, ვთაყვანება, ვითა სიზმარი ამ ქვეყნად მსწრაფლ ჰქრება მისი ხსენება, ვინც მხნეობს, იმედს არ ჰკარგავს, გულს საღმრთო ალი ეგზნება, ვინც მამულს თავი უმსხვერპლა, მან აღასრულა ღეთის მცნება-

გრიგორი გ—ნავა.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

რედაქციის პასუხი.

ამა წლის ჩვენი გამოცემის მე-2 №-ში ჩვენ დაბეჭდეთ ერთი წერილი «შესანიშნავი მისიონერი თეოფანე» (სევანთაგანი). ამ წერილში ფრცოლად იყო აღწერილი მ. თეოფანეს მოღვაწეობა სევანეთში მონასტრის დაარსების შესახებ. ამავე სტატიაში აღწერილი იყო, თუ რა ღარიბ მდგომარეობაში არიან სევანეთის ეკლესიები საზოგადოდ და კერძოდ მ. თეოფანესაგან აღშენებული მონასტერი. ამიტომ ჩვენ ვახოვდით ყველა მართლ-მადიდებელთ, შეძლებისა და გვარად, შემწეობა აღმოეჩინათ სევანეთის ეკლესიებისათვის. ჩვენი ხმა ბევრისათვის ღარიბი «ხმად მალაღებლისა უღაბნოსა შინა». მაგრამ ჩვენს ხმას მიაკუთრა ყურადღება იმან, ვისზედაც დამოკიდებულია სასულიერო წოდების ბედ-იბლის თვალყურის დევნა. ამ შესანიშნავ დიდებულ პირს არა ერთ გზის მიუქცევია ყურადღება ჩვენი გამოცემის ზოგიერთი სტატიებისათვის და მოსალოდნელი განკარგულება მოუხდენია. ესლაც ფრიად სასიხარულოდ მიგვაჩნია, რომ ამ დიდებულ პირს ჩვენი ზემოხსენებული სტატია უყურადღებოდ არ დაუტოვებია.

ჩვენ ნამდვილად შეყბოვდით, რომ გურია-სამეგრელოს ეპარქიის კანცელარია აცნობებს სევანეთის საბლაღოჩინო მახრის ბლაღოჩინს დეკანოზს მ. იოსებ ვაცაძეს შემდეგ სასიხარულო ამბავს:

«მისმა მალალ აღმატებულებამ უ. უწ. სინოდის ობერ-პროკურორმა, ამა წლის გზ. «მწყემსი»-ს მე-2-ე №-ში დაბეჭდილი წერილისა გამო: «სამაგალითო ბერი თეოფანე» (სევანთაგანი), მიანდო მოსკოვის სინოდალნი კანტორის პროკურორს ტაინ. სოვეტ-შიშკინს დავამზადებინა მოსკოვში სევანეთის ხუთი ღარიბი ეკლესიისათვის ყოველივე საჭირო სამკაული და გაეგზავნა მისი მალალ ყოველად უსამღედლოესობის საქარ. ექსარხოზის ვლადიმირისათვის. ყველა ეს ნივთები ოთხი ყუთით მიღებულია ფოთში და დღეს იგზავნება სევანეთში».

მ. პ. კ.—ის. თქვენი კითხვების განმარტება სასიხარულოდ მიგვაჩნია. წინამძღვარი არის უფროსი ეკლესიაში და, რასაკვირველია, არ დაეთანხმება მის უნცროს თანამწირველს, რომელსაც საყველ-პურო რუსული უსწავლია და რუსულად სურს დღაბნოს საბუთები...

მ ა ს ვ ე. მთელი ეპარქია უნდა იყოს გაყოფილი იმოდენ სადეპუტატო ოლქად, რამოდენი ათი კრებულიც არის მთელს ეპარქიაში. ასეა ბრძანება სინოდისა. მაგრამ სინოდის ყველა ბრძანება ჩვენში არ სრულდება და მიტომ ხდება უწესოებაც დეპუტატების არჩევის დროს.

მაყურებელს. სრული დარწმუნებული ვართ იმის სინამდვილეში, რასაც იწერებით კ—იაზედ, მაგრამ მაგისთანავე საქციელზედ საჩივრით უნდა მიიქცეთ სინოდალნი კანტორაში და არა რედაქციაში.

უცნობ ავტორს ს. თქვენგან მოცემული კითხვა, დიდი ხანია, განმარტებულია. ერთ დღეს მღვდელს ორს, სამს, ათს და მეცხსაც შეუძლია უწიროს.

ბ ა ჩ უ ა ს. ისწავლე, ისწავლე და წერასაც მალე მოესწრები.

ს. ნ. წერეთელს. თქვენი სტატია არ იხებდება. მაგ საგანზედ ბევრი თქმულა და დაწერილა.

იდ. თ—ნეს. თქვენი წერილები ძლიერ დაგვიანებულია.

შინაბრძნი: რა მდგომარეობაშია სწავლა-აღზრდის საქმე საქართველოს საქსარხოზის სასულიერო სასწავლებლებში?—სუხუმის ეპისკოპოსი პეტრე.—„მწყემსი“—ს კორესპონდენტად სოფ. ოპჩიდგან.—მღვ. გიორგი დუმბაძე.—წერილი რედაქტორთან.—პიცუნდის ტაძარი.—დიდუბის ღვთის-მშობლის ეკლესია.—წესი სრულიად სომეხთა ქათალიკოსის მკრტიჩ I-ის მირონცხებისა.—სამშობლო (ლექსი).—ახალი ამბები და შენიშვნები.—რედაქციის პასუხი.